

Waldemar Oszczęda

BUSOV

Pogórze **Busov** należy do trochę mniejszych i rzadziej odwiedzanych przez turystów terenów na Słowacji. Powoduje to przypuszczalnie fakt, że zakątek ten znajduje się nieco na uboczu, z dala od większych ośrodków turystycznych i administracyjnych. Przyczyną jest też być może słaba promocja turystyczna. A szkoda, bo okolica ta jest atrakcyjna i ciekawa.

Z geograficznego punktu widzenia pogórze położone jest w północnym rejonie Słowacji, na obszarze wytyczonym przez granicę z Polską i pobliskie wzniesienia pogórze Ondavská vrchovina, leżące na linii miejscowości Becherov – Zborov – Bardejovské Kúpele – Zlaté – Gaboltov i Friečka. Z turystycznego punktu widzenia najciekawszymi i jednocześnie najwyższymi punktami pogórze są wzniesienia Busov (1002 m n.p.m.) i Stebnická Magura (900 m n.p.m.). Granica państwowa z Polską prowadzi przez przełęcz Beskyd (637 m n.p.m.) – Lacková (996 m n.p.m.) – Cigel'ka (807 m n.p.m.) – Javor (723 m n.p.m.) – Staviská (806 m n.p.m.) i Javorina (881 m n.p.m.). Na tym niezbyt wielkim pod względem powierzchni obszarze spotkać można mnóstwo interesujących okazów przyrody. Najwięcej z nich występuje we wschodniej części pogórze, na terenie istniejących rezerwatów przyrodniczych „Regetovské rašelinisko” i „Becherovská tisina”.

Jednak na pewno najciekawszym obszarem przyrodniczym i turystycznym jest państwowy rezerwat przyrodniczy (NPR) „Magura”, zajmujący partie szczytowe dominującego nad miastem Bardejov (Bardiów) wzniesienia Stebnicka Magura (900 m n.p.m.). Założony w 1964 roku rezerwat zajmuje powierzchnię 76 hektarów. Północnwschodnie stoki Magury są na wysokości 650-900 m n.p.m. porośnięte naturalnym drzewostanem zbliżonym do naturalnego, zawierającym fragmenty starej puszczy karpackiej. Tutejszy las stosunkowo dobrze zachował naturalną formę i kształt. Słusznie więc uważa się go za wyjątkowo rzadki fitosocjologiczny przykład naturalnego i pierwotnego zbiorowiska leśnego wyżej położonych partii pogórza Beskidu Niskiego. Występuje w nim buczyna karpacka (*Fageto-Aceretum*, FAc), jaworzyna ziołoroślowa (*Aceri-Fagetum*, AcF) oraz buczyna jodłowa (*Abieto-Fagetum*, AF) w dolnych partiach. W drzewostanie przeważa więc buk zwyczajny (*Fagus sylvatica*), jodła pospolita (*Abies alba*), klon jawor (*Acer pseudoplatanus*) i jesion wyniosły (*Fraxinus excelsior*). Florę roślinną rezerwatu „Magura” tworzą przeważnie gatunki charakterystyczne dla flory Karpat wschodnich. Skaliste zbocza pod wierzchołkiem góry porośnięte są interesującym z botanicznego punktu widzenia gatunkiem lulecznicy kraińskiej (*Scopolia carniolica*). W zaroślach leśnych występują różne gatunki paproci, np. paprotnik kolczasty (*Polystichum aculeatum*), narecznica samcza (*Dryopteris filix-mas*), wietlica samicza (*Athyrium filix-femina*) i narecznica krótkoostna (*Dryopteris carthusiana*, również *Dryopteris spinulosa*). Czasami natrafić można na rzadki paprotnik Brauna (*Polystichum braunii*).

Okolice Cigel'ki. W tle najwyższy szczyt Beskidu Niskiego – Busov (1002 m n.p.m.)

Najbardziej znaną miejscowością pogórza jest leżąca u jego podnóża miejscowość *Cigeľka*. Znajduje się w pobliżu miasta Bardiów i granicy z Polską, w słowackim powiecie Bardiów (Bardejov), województwie preszowskim (Prešovský kraj), w regionie Szarysz (Šariš). Zamieszkuje ją około 450 mieszkańców, a zajmuje obszar 1599 ha. Po raz pierwszy wspomniana była pisemnie w 1414 roku. W jej pobliżu, na zachodnim stoku najwyższego wzniesienia, biją źródła mineralnej wody leczniczej. Z czternastu miejscowych źródeł wydostaje się z głębi ziemi na jej powierzchnię słona i kwaśna woda mineralna typu szczawy, o wyjątkowym składzie chemicznym, zalecana do picia przy kłopotach żołądkowych (nadkwasota) i chorobach przewodu pokarmowego.

Woda lecznicza znana jest na Słowacji i poza jej granicami pod nazwą handlową „Cigeľka”. Miejsce odwiertów i unikalne lecznicze działanie wody z Cigeľki dość długo nie było znane. Jeszcze na początku XIX wieku nikt właściwie o niej nie wiedział. Dopiero za sprawą opisu Ludwiga Tognio dowiedziały się o „Cigeľce” w 30. latach XIX wieku całe ówczesne Węgry i Europa. Jej odkrywca i promotor L. Tognio zwrócił uwagę na wyjątkowo wysoką mineralizację wody, zawartość dwutlenku węgla (CO₂) i soli oraz alkalii działających leczniczo na układ pokarmowy. Nic więc dziwnego, że jedno z tutejszych źródeł nazwano „Ludwig”. W tym czasie w okolicy występowało jeszcze około 30 innych źródeł. Jednym z najważniejszych było źródło „Stefan“, od imienia Stefana Ambrózyego, który w 1840 roku postarał się o wykonanie odwiertu. Panowie Boleman i Chyzer, opisujący w 1900 roku źródła na Słowacji, zaliczyli omawiane źródło między najlepsze węgierskie źródła alkalicznej kwaśnej wody mineralnej, natomiast wodę ze źródła „Ludwig” między szczawy alkaliczne, z możliwością wykorzystania teraapeutycznego. Jeszcze na początku XX wieku w pobliżu źródeł urządzony został drewniany domek kąpielowy, pełniący rolę prowizorycznego zakładu leczniczego. Jego skromne wyposażenie stanowiło osiem kabin kąpielowych. Ten niewielki zakład, z którego usług skorzystać mogli nieliczni i niezbyt wymagający goście, działał w latach 1918-1958.

Jeżeli chodzi o same źródła, znajdowały się one na terenie dóbr należących do hrabiowskiego rodu Erdödy, który wydzierżawił je niejakiemu Burghartowi, kupcowi z miasta Preszów (Prešov). Ten nie wahał się i z taką werwą zabrał się do sprawy, że już w połowie XIX wieku napełniał i sprzedawał rocznie około ośmiu tysięcy butelek miejscowej wody leczniczej.

Obecnie najważniejszym eksploatowanym źródłem jest studnia odwiertu CH-1, którą wykorzystuje się do napełniania butelek wodą mineralną, wykazującą wysokie właściwości lecznicze, z dominującymi składnikami Na i Cl. Woda z powodzeniem pomaga osobom cierpiącym na nadkwasotę żołądka i inne kłopoty zdrowotne układu pokarmowego. Poza tym, jako naturalne lekarstwo, wspomaga leczenie chorób dróg oddechowych, przemiany materii, a także wpływa dodatnio przy stanach arteriosklerotycznych i chorobach systemu limfatycznego.

Skład wody mineralnej „Cigel'ka“:			
Kationy	mg/l	Aniony	mg/l
Na ⁺	8127,9	Cl ⁻	3761,0
K ⁺	137,0	HCO ₃ ⁻	216461,1
Mg ₂ ⁺	86,1		
Ca ₂ ⁺	172,3		
Minerały ogółem		29284,40 mg/l	
Wolny CO₂		1950,00 mg/l	

Na najwyższe wzniesienia okolicy najłatwiej dostać się można z miasta Bardiów i uzdrowiska Bardejovské Kúpele. Do Busova prowadzi też trasa turystyczna z miejscowości Cigel'ka i Gaboltov (znane miejsce pielgrzymek do Matki Boskiej Szkaplerznej, szczególnie Romów) oraz – dla bardziej zaawansowanych i wytrwałych turystów – trasa grzbietowa, z punktem wyjściowym w miejscowości Frička lub Becherov.

W okolicy warto zwiedzić zabytkowe, średniowieczne miasto Bardiów (Bardejov), uzdrowisko Bardejovské Kúpele, ruiny zamku i cmentarz wojskowy z pierwszej wojny światowej w miejscowości Zborov, uroczęce cerkwie drewniane w miejscowości Frička i Hervartov, kościół pw. św. Wojciecha w miejscowości Gaboltov, połoniny pogórza Čergov.

Pozostaje mi złożyć Czytelnikom życzenia udanej wycieczki, pięknych widoków i niezapomnianych wrażeń!

Źródła:

Martin Belej – *Busov je nenápadným, ale zaujímavým pohorím.*

<http://www.gymsnv.sk/~svihrova/ponuka/mineralne%20vody/cigelka.htm>